

**Specjalistyczne zajęcia dla uczniów
zagrożonych niedostosowaniem
społecznym. Standardy zajęć
socjoterapeutycznych.**

**Lucyna Maculewicz
PP-P Nr 3, Gdańsk**

GRO, 22 września 2016 r.

Niedostosowanie społeczne - *według*

Otona Lipkowskiego,

to „zaburzenie charakterologiczne o niejednorodnych objawach, spowodowane niekorzystnymi zewnętrznymi lub wewnętrznymi warunkami rozwoju, a wyrażające się wzmożonymi i długotrwałymi trudnościami w dostosowaniu się do normalnych warunków społecznych i w realizacji zadań życiowych danej jednostki”.

Termin został wprowadzony w polski dyskurs przez Marię Grzegorzewską.

Osoba niedostosowana społecznie, inaczej *nieprzystosowanie społeczne* (z psychologicznego punktu widzenia są to dwie różne rzeczy) – jednostka, która w sposób trwały nie spełnia norm współżycia społecznego. Stan niedostosowania społecznego najczęściej wynika z:

- internalizacji negatywnych norm wyniesionych ze środowiska rodzinnego (naśladownictwo), niewłaściwa atmosfera życia rodzinnego,
- uczenie się niewłaściwych reakcji i utrwalanie ich poprzez zły system wzmocnień (kary i nagrody),
- niedostosowanie staje się sposobem na minimalizację frustracji, redukcję napięcia wewnętrznego, wynikającej z niespełniania oczekiwań społecznych i prawidłowego pełnienia przypisanych ról społecznych.

Przejawy niedostosowania społecznego:

Różni autorzy przedstawiają różnorodną typologię zachowań charakterystycznych, szczególnie dla młodzieży, w przypadku niedostosowania społecznego, wśród nich wymienić należy:

- notoryczne kłamstwa
- wagary
- alkoholizowanie się
- ucieczki z domów
- kradzieże
- niekonwencjonalne zachowania seksualne
- rozmaite formy agresji antyspołecznej, łącznie z autoagresją
- werbalną agresję (wulgarność)
- lenistwo szkolne
- lękliwość
- nieprzestrzeganie wewnętrznych zarządzeń i przepisów, np. szkoły
- konflikty z nauczycielami lub wzmożone konflikty z rówieśnikami.

Przyczyny:

Czynniki zagrażające bezpieczeństwu jednostki wewnątrz rodziny:

- odejście od tradycyjnego wzoru rodziny,
- brak jasnego przekazu, co jest dobre, a co złe,
- wychowanie w duchu „dziecko nie ma głosu”
lub skrajnie przeciwnym,
- kryzysy domowe (kłótnie, rozwody),
- podwójne wzorce zachowań,
- chłód emocjonalny rodziców wobec dziecka,
- przemoc,
- brak dostępności do przeżyć dziecka (co robią,
co piszą o sobie, do innych...)

c.d.

Czynniki związane ze szkołą:

- hałas, mała przestrzeń i ograniczona ruchliwość,
- czas spędzany głównie w sposób ukierunkowany,
- stała sytuacja oceny,
- anonimowość uczniów i nauczycieli, powierzchowność relacji

inne:

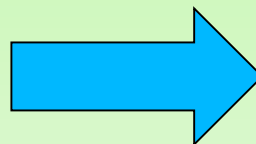
- słabo rozwinięta kontrola własnych emocji,
(kłopoty z radzeniem sobie z lękiem, poczuciem krzywdy lub winy),
- wzorce zachowań agresywnych,
- oglądanie aktów przemocy bez wyjaśniania/
rozumienia jej skutków

Oferta pomocy:

Zajęcia socjoterapeutyczne (prawo oświatowe)

MOS, szkoły ogólnodostępne, ośrodki specjalistyczne, fundacje, stowarzyszenia

Troska o jakość

**potrzeba
standaryzacji**

Cele i zadania socjoterapii

Socjoterapia to specjalistyczne zajęcia z grupą dzieci i młodzieży:

- 1) z zaburzeniami zachowania, utrudniającymi funkcjonowanie społeczne i realizację zadań rozwojowych (np. wynikających z obowiązku szkolnego)
- 2) wychowujących się w warunkach niekorzystnych dla ich rozwoju psychofizycznego
- 3) którym rodzice nie mogą zapewnić właściwej opieki wychowawczej.

Celem zajęć socjoterapeutycznych jest **korygowanie** funkcjonowania dzieci i **eliminowanie** zaburzeń zachowania oraz **wspieranie** dzieci w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach życiowych, a także pomoc w przywracaniu prawidłowej funkcji rodziny poprzez wspomaganie rodziców w rozwiązywaniu ich problemów osobistych oraz wychowawczych z dziećmi.

Cele socjoterapeutyczne obejmują działania:

Edukacyjne

Rozwojowe

Terapeutyczne

***TERAPEUTYCZNY CHARAKTER ZAJĘĆ
SOCJOTERAPEUTYCZNYCH POLEGA
NA ORGANIZOWANIU TAKICH SYTUACJI
SPOŁECZNYCH, KTÓRE:***

- dostarczą młodym uczestnikom zajęć doświadczeń korekcyjnych, przeciwstawnych do treści doświadczeń urazowych,
- sprzyjają odreagowaniu napięć emocjonalnych,
- posłużą aktywnemu uczeniu się umiejętności psychologicznych.

Proces socjoterapeutyczny przebiega poprzez:

diagnozę
dysfunkcji
i zaburzeń
w zachowaniu

opracowanie
indywidualnego
planu terapii

wdrażanie
oddziaływań
korygujących
w pracy z grupą

Stałym elementem procesu socjoterapeutycznego jest współpraca z rodzicami.

Praca z rodzicami obejmuje:

- 1) wymianę informacji o dziecku
- 2) analizę sytuacji rodzinnej
- 3) zawarcie kontraktu na współpracę
- 4) motywowanie rodziców do podejmowania działań wspomagających rozwój dzieci
- 5) motywowanie rodziców do rozwijania własnych umiejętności wychowawczych oraz do pracy nad rozwiązywaniem ich problemów osobistych i rodzinnych.

Program pracy socjoterapeutycznej oparty jest na **schemacie opracowanym przez J. Strzemiecznego**, we współpracy z zespołem Ośrodka Rozwoju Umiejętności Wychowawczych PTP w Warszawie.

Postępowanie diagnostyczne ma **charakter dynamiczny**– jest ciągłe, systematyczne oraz uwzględnia zachodzące zmiany.

Schemat diagnozy obejmuje:

1) Obserwację wstępną zaburzeń zachowania dziecka w aspektach:
- nieadekwatności do sytuacji,
- sztywności reakcji,
- szkodliwości dla siebie i otoczenia;
- obecności silnych, „negatywnych” emocji

2) Obserwację i analizę zachowań dziecka w aspekcie jego relacji z:
- rówieśnikami,
- dorosłymi,
- zadaniem,
- samym sobą

3) Ustalenie przyczyn zaburzeń zachowania dziecka w zakresie deprivacji podstawowych potrzeb

4) Opracowanie sądów poznawczych dziecka, które wyznaczają jego specyficzne zachowania w w/w obszarach relacji

5) Sformułowanie sądów korygujących i inicjujących proces zmian terapeutycznych

6) Dostarczenie dziecku doświadczeń niezbędnych w procesie zmian

Uzupełnieniem diagnozy podstawowej są:

- wywiad i rozmowy indywidualne z rodzicami (opiekunami prawnymi),
- wywiad i konsultacje z wychowawcą szkolnym dziecka oraz pedagogiem szkolnym,
- konsultacje z placówkami specjalistycznymi oraz instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.

Proces diagnozy – jakie techniki są wykorzystywane?

obserwacja

rozmowa
indywidualna

ankiety

techniki
projekcyjne

eksperyment
pedagogiczny

Przebieg procesu socjoterapeutycznego

- 1) Korygowanie sądów poznawczych
- 2) Zmiana zachowań
- 3) Odreagowanie emocjonalne

Program zajęć socjoterapeutycznych jest zintegrowany z realizowanym w danej placówce systemem wychowawczym.

Organizacja zajęć

- 1) Zajęcia socjoterapeutyczne prowadzone są w formie zajęć grupowych.
- 2) Liczba uczestników w grupie socjoterapeutycznej wynosi od 3 do 10.
- 3) Jednostka zajęć w grupie socjoterapeutycznej wynosi 45 minut.
- 4) Optymalny, tygodniowy wymiar zajęć dla wychowanków wynosi 2 x 1,5 godz. (w ustalonych stałych dniach i godzinach).
- 5) Prowadzący zajęcia, po upływie roku, kwalifikują wychowanków we współpracy z rodzicami do udziału w zajęciach na rok następny lub decydują o zakończeniu terapii.
- 6) Zajęcia socjoterapeutyczne odbywają się w oparciu o zasady pracy terapeutycznej zgodnie z Programem.

c.d.

7) Zajęcia grupowe prowadzi 2 osoby (skład stały).

8) Grupy organizowane są w oparciu o kryterium wieku (zgodnie z prawidłowościami i potrzebami rozwojowymi).

9) Czas pracy socjoterapeuty obejmuje stałe godziny na diagnozę problemów dzieci i pracę z rodzicami.

10) Zajęcia prowadzone są w warunkach lokalowych niezbędnych dla prawidłowego przebiegu procesu socjoterapeutycznego. Wskazane dwa pomieszczenia wyposażone w odpowiedni sprzęt i materiały do zajęć grupowych i indywidualnych (tzw. miękki pokój).

11) Zasadą pracy socjoterapeutycznej jest udział prowadzących zajęcia w stałych superwizjach.

Prowadzący zajęcia

Zajęcia socjoterapeutyczne prowadzą osoby z wyższym wykształceniem (preferowana: psychologia i pedagogika), posiadające przygotowanie w zakresie socjoterapii lub uprawnienia do pracy o charakterze psychoterapeutycznym.

Jakie są zadania należące do osób prowadzących zajęcia socjoterapeutyczne?

- diagnozowanie problemów dzieci,
- prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych,
- praca indywidualna z dziećmi,
- współpraca z rodzicami w zakresie motywowania ich do podejmowania działań mających na celu rozwiązanie sytuacji problemowej w rodzinie oraz rozwoju umiejętności wychowawczych,
- współpraca ze szkołą oraz innymi podmiotami w zakresie wymiany informacji o sytuacji dziecka uczęszczającego na zajęcia socjoterapeutyczne,
- współpraca z instytucjami działającymi na rzecz rodziny w zakresie wymiany informacji i planowania pomocy,
- prowadzenie dokumentacji,
- doskonalenie zawodowe w formie szkoleń i superwizji.

Uczestnicy zajęć

1. Do udziału w zajęciach socjoterapeutycznych przyjmuje się uczestników:

a) na prośbę rodziców (opiekunów prawnych)

b) wskazanych przez: szkołę poradnię psychologiczno-pedagogiczną, pogotowie opiekuńcze, sąd oraz osoby prawne lub fizyczne, które stwierdzą potrzebę udzielenia pomocy dziecku w takiej formie

c) na ich prośbę.

c.d.

2. Warunkiem przyjęcia na zajęcia socjoterapeutyczne jest pisemna zgoda rodziców (prawnych opiekunów) – dotyczy młodzieży poniżej 18 r.ż.
3. O zakwalifikowaniu dziecka do grupy socjoterapeutycznej decyduje prowadzący.
4. Zakres pracy z dzieckiem ustala prowadzący zajęcia socjoterapeutyczne w porozumieniu z dzieckiem, za zgodą rodzica (opiekuna prawnego).
5. Prawa i obowiązki uczestników zajęć socjoterapeutycznych wynikają z zasad pracy terapeutycznej.

Dokumentacja

Prowadzących zajęcia socjoterapeutyczne obowiązuje dokumentacja:

grup
socjoterapeutycznych:
dzienniki zajęć,
program pracy z grupą,
regulamin zajęć

indywidualne teczki
wychowanków, zawierające
zgody rodziców (opiekunów
prawnych) na udział dziecka
w zajęciach, opinie szkoły,
notatki z rozmów
indywidualnych z dziećmi
i rodzicami, prace dzieci
służące diagnozie ich
problemów, przebieg
diagnozy oraz indywidualny
plan terapii.

Ewaluacja

Ewaluacja jest niezbędnym elementem pracy socjoterapeutycznej i służy ocenie skuteczności oddziaływań terapeutycznych.

c.d.

Ewaluacji dokonuje się na podstawie:

1. wykorzystania eksperymentu pedagogicznego,

2. ankiety oceniającej funkcjonowanie dziecka,

3. obserwacji zachowania dziecka,

4. informacji zwrotnych uzyskanych od dzieci, rodziców i nauczycieli,

5. analizy porównawczej osiągnięć szkolnych,

6. innych.

Na podstawie:
*Standardy socjoterapii
w placówkach gdańskich
2008 r.*

opracowanych przez:
Mariolę Borczuch-Gadalińska
Aleksandrę Jabłonowską
Agnieszkę Janczuk
Lucynę Maculewicz
Zofię Rzeźnicką
Katarzynę Sarzała

Gdzie szukać pomocy?

- Środowiskowy Dom Samopomocy – „Młodzieżowy Szopen” – Fundacja Oparcia Społecznego Aleksandry FOSA
- Poradnia Dla Rodziców na Dolnym Mieście – Fundacja Oparcia Społecznego Aleksandry FOSA
- Dzienny Oddział Psychiatryczny dla Dzieci i Młodzieży – Fundacja Wpierania Dzieci i Rodzin
- Oddział Dzienny Psychiatryczny dla Dzieci i Młodzieży „Młodzieżowy Port”- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Gdańskie Centrum Zdrowia”
- Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Gdańskie Centrum Zdrowia”

c.d.

- Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży – NSZOZ Poradnia Psychiatryczno-Psychologiczna „GOSPODY-MED”
- Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży – Centrum Zdrowia Psychicznego OPTIMMED
- Ośrodek Leczenia Terapii i Rehabilitacji Uzależnień dla Dzieci i Młodzieży – MONAR
- Centrum Aktywizacji i Integracji Społecznej „Glanik”- Towarzystwo Profilaktyki Środowiskowej „Mrowisko”
- Gdański Ośrodek Pomocy Psychologicznej dla Dzieci i Młodzieży
- Poradnia Pomocy Psychologicznej – Gdańskie Centrum Profilaktyki Uzależnień
- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne

dziękuję za uwagę